

Jednog dana, boje žada
preci su me podarili nebom,
zemlja pesmom,
otac i majka ljubavlju.
Pod svodovima beskraj,
pevam od tada
notu u simfonijskoj tišini
i klanjam se lepoti.

Zanos

1.

Probudio sam se mrzovoljan i napet. Bolela me je glava i ruke su mi se, kao nekom starcu, tresle. Za vreme doručka sam nespretno prosuo čaj po sebi i izvikao se bez razloga na poslugu, koja mi je, već treći dan, brižljivo spremala kofere za put. Nervozno sam koraćao iz sobe u sobu, gledajući povremeno kroz prozor. Posmatrao sam šetače u parku ispred kuće i zavideo im na lakoći života, čak iako sam znao da je bila prividna. Više puta sam iščitao izveštaj rada koji bi trebalo da izložim za nekoliko dana na naučnom skupu u Londonu. Dodavao sam mu reči i pojmove kojima bih ga učinio sofisticiranijim, da bih na kraju dana, sve poništio i vratio se prvobitnoj verziji.

Mučila me je nesigurnost kojom sam bio opsednut, a koja mi, po mom mišljenju nije bila odlika, bar što se tiče profesionalnih aktivnosti. U stvari sam strepeo od direktnih kontakata sa ljudima, koji su u ovakvim okolnostima bili neizbežni. Od rane mladosti sam se najbolje osećao sam, u radnom kabinetu, ispisujući linearne, kvadratne i diferencijalne jednačine, tražeći solucije logičkim problemima i radeći na reše-

nju Rimanove hipoteze. Nisam krio ponos svojim matematičkim dostignućima, ni pred drugima, ni pred samim sobom. Od brojeva je bio sazdan i sračunat moj svet, bez mnogo prostora za emocije ili njihovo ispoljavanje.

Dan se polako trošio, a sa njim i moja snaga. Sa sumrakom me je, kao teško osvojivu tvrđavu, konačno obuzeo umor. Klizeći bešumno niz okna, veče se naginjalo nada mnom, dok su se, istegnute do besmisla, senke neizvesnosti skupljale oko mene. Opirući im se, misli su se kao reka, ulile u more melanholije. Vreme je skliznulo sa šina, kao slutnja, noć se zatvorila, uplovio sam u žad.

Napojen astralnim mlečom i opijen maštanjem, u mraku sam, ne paleći lampe, otvorio prozor i izložio lice novembarskom mrazu. Nekoliko trenutaka kasnije grlio sam violončelo izvlačeći iz njega glas neke blagonaklone boginje. Valjao se oko mene i gibanjem umirivao bolove prošlih i budućih smrti. Uzdisaji Bahovih svita su me uspokojili. Božanske harmonije su se ušunjale u sećanja i pomilovale dečaka u meni.

Svet je postao crn. Žice su zajecale u ritmu dečakovog plača. Smrt mu se uvukla u dušu.

Sati su se istrošili.

Muzika je utrnula.

Sveće su dogorele.

Bledi snop svitanja rasplitao je čvor apatije. Sa optimizmom koji mi je zasmetao, uspravio se novi dan. Uzaludno je bilo usprotiviti mu se. Senke su se pridigle, bez lica. Ples im je bio nem, nesiguran, neuravnotežen.

Možda će se na ovom putu ipak nešto neobično dogoditi.

Obukao sam se, popio čaj i kočijama krenuo ka železničkoj stanici Vitebski. Nad Sankt Peterburgom je padao prvi sneg.

Bila je kasna jesen, 1898. godine.

*

Od istoka ka zapadu, redali su se gradovi, u čijim su se stanicama mešale slike i zvuci prolaznosti. Ljudi su se, kao note neke tokate, užurbano pojavljivali i nestajali zauvek, uz osmeh, uz zagrljaj ili uz suze. Divio sam se spontanosti koja čini život blagodarnim, onima koji umeju da joj se bez bojazni predaju. Čuvao sam je se jer mi je budila osećaj stida i izopštenosti.

Već sam više od decenije predavao matematiku na Univerzitetu, ali sam još uvek sa velikom preciznošću, do najmanjih detalja, pripremao svoja predavanja. Ništa nisam ostavljao ni slučaju ni improvizaciji, verujući da sistematizacijom građe i čvrstom strukturom časova obezbeđujem sebi kontrolu nad auditorijumom. Smatrao sam se efikasnim profesorom, mada sam čuo da me neki studenti vide kao oličenje suvoparnosti i dosade. To im mišljenje pripada. Ono je korov u njihovoj bašti, a ne u mojoj i ja ne mogu da ga promenim.

U Viljnusu sam kroz prozor kupea posmatrao susedni peron, ispunjen ljudima bez pokreta, bez svetla u očima, bez snage, a verovatno ni cilja. Razbacani po grupama, bili su umotani u pohabane šalove i ćebad.

Nad vatrom upaljenom u kanti, jedna starica je, ne mičući se, grejala ruke. Reklo bi se voštana statua čije će se telo nad plamenom istopiti i ostaviti za sobom samo ofucano odelo. Pored nje su čađava lica delila flašu votke i hleb, dok je, malo dalje, nečiji zvižduk uspavljivao dete. Uz njega je, sklupčano oko sopstvene bede, ležalo žensko telo. Devojčica tužnog lica je, u iznošenom džemperu stajala ispred smrznute stanične česme. Čak ni suza nije bilo na njenom licu, kojima bi možda mogla da napuni limenu šolju koju je držala u rukama. Pacovi su slobodno cunjali okolo, uvlačeći se u prazne zavežljaje i pod ćebad. Na praznim šinama ležala je trudna keruša. Život je bio nag, kao drvo u januaru.

Beznađe mi se uvuklo u nozdrve. Zatvorio sam prozor, navukao zavese i skliznuo iz uznemiravajuće slike u udobnost toplog kupea.

*

Posut injem, voz se probijao kroz sneg Kelna. Kondukter mi je najavio pauzu od pola sata. Izašao sam da bih protegao noge i kupio novine. Na stanici nije bilo ni užurbanosti, ni zagrljaja, ni suza, ali sam osetio neku napetost u vazduhu. Bilo je tu ljudi, bez mnogo pokreta, ni žamora. Lica su im bila namrgođena i zabrinuta, kao da su očekivali život, koji je kasnio na dogovoren sastanak. Prošao sam pored njih primećujući da iz daleka osluškuju jedan glas, koji im je možda razbijao dosadu čekanja. Nastavio sam da koračam ka manjoj grupi ljudi okupljenoj ispod sata,

kao i ka glasu koji nije bio ni sasvim dečiji, ni sasvim muški.

Klarinet! Pokretljiv i ležeran. Ironičan u visokom registru, zajedljiv u niskom.

Znatiželjan da mu vidim lice i da razumem njegove poruke, pristupio sam grupi.

„Evropska civilizacija je na vrhuncu dekadencije“, vikao je plavokosi mladić. „Radnici, seljaci, sirotinjo, uđimo nasilno u carske palate! Nahranimo decu, obaspimo ih zlatom bogataša! Mi koji smo ništa, postanimo sve!“

Pračena entuzijazmom trenutka, grupa ljudi je, sa stisnutom desnom šakom podignutom iznad glave, zapevala. Ustuknuo sam pred prvim taktovima, shvativši da se radi o takozvanoj himni proletarijata. Već sam je čuo, iz daleka, nekoliko puta na ilegalnim okupljanjima studenata u dvorištu univerzitetskog kruga. Svaki put ih je carska konjica rasterivala.

Ali ovde sam, igrom slučaja i bez ikakve namere, postao naivni učesnik u aktu buntovničke propagande. Bio sam u pogrešno vreme na pogrešnom mestu, sa kojeg me neka neobjašnjiva znatiželja nije podstakla da ga napustim.

Slušao sam ih i gledao, prvi put tako izbliza, misleći na devojčicu ispred zaleđene česme u Viljnusu i na staricu koja se topila ispred vatre. Telo mi je uzdrhtalo a usta se ispunila gorčinom.

Iznenada je pesma ciliknula, galop je zagrmeo, konjanici su nasrnuli.

Život koji je kasnio je, disonirajući, stigao.

Hrabrost je posrnula, jednoglasje se izdrobilo.

Kundaci su udarali, sablje su sevale, kubure su opalile, uz vrisku i krv.

Klarinet je još jednom, prkosno, zasvirao.

A onda je, najednom, nastao muk.

Potrčao sam, spotičući se o tela, padao, dizao se.

Dezorijentisan u toj pometnji nisam više znao na kom peronu mi je voz i u kom pravcu treba da bežim. A šta ako voz ode bez mene? Uхватила me je panika.

Oštrica sećanja mi se zarila u meso. Izmešali su se bol i strah. Ugledao sam majku, čije se telo kotrljalo niz stepenice kao krpena lopta. Otac je potrčao, zaobišao je i izašao. Krv je na mermeru bila crna, a sneg napolju beo. Pucanj je odjeknuo. Očeva glava je klonula na grudi, kao da spava.

Sa rupom u slepoočnici, slika se ugasila. Dečak je posrnuo. Ostao sam sam.

Grlo mi je zasuzilo, peron se zaljuljao, vreme se uskovitlalo, do pomračenja, do smirenja, do blaženstva.

*

Neko me je pridigao i pomogao mi da dođem do vagona.

Voz je krenuo. Zaključao sam vrata kupea, pokrio se ćebetom preko glave i prepustio se obamrlosti.

Noć je zakoračila. Biser neba je izdahnuo. Progutala me je šuma.

Kad je odjeknuo rog lova, zveri su se sakrile. Strah se sledio u meni, a psi su lajali u krešendu. Senke satira su zalepršale.

Neko je zapucao. Klarinet je zacvileo, a onda je nastao muk.

Trgnuta apsolutnom tišinom, molitva se, kao jedini spas, probudila u meni. Nepomičan, sa pulsem u sinkopi, stisnutih usana i bez glasa, pustio sam da svete misli lete kroz noć.

Jedna zvezda se na nebu upalila. Život se razbuktao. Demoni su se sakrili. Noć se povukla. Zveri su se vratile. Zora je porasla. Zavladao je svetlo.

Kao da je sišla sa Rubensovog platna, stasita i snažna Dijana je u crvenoj haljini, sa jednom otkrivenom dojkom, stala ispred mene držeći koplje u jednoj ruci, dok mi je drugom nudila ulovljenu divljač. Otvorio sam oči.

Umotan u tanku membranu, košmar se odvojio od mene.

Poslužio sam se čajem iz samovara i njime obojio pejzaž Soanjske šume, dok je voz i dalje ravnomerno stenjaio jadikovku, oplakujući mrtve.

2.

Na horizontu se pržio galenit neba i vode. Lamanš se pretvarao u olovo.

Uprkos magli i sitnoj kiši, razaznao sam, na palubi, ljudsku siluetu. Okačena o preteće nebo, neskladno je mahala rukama. Približio sam joj se. Visok muškarac, srednjih godina, smeđe kose, sa dubokim zaliscima i malim okruglim naočarima na nosu, glasno je razgovarao sa galebovima.